

SİNEMA ALANI LİSANSÜSTÜ PROGRAMLARDA ESER ODAKLI TEZ HAZIRLAMA PROSEDÜRÜ: TERMİNOLOJİ, YÖNTEM VE YAPI ÜZERİNE

Cem ÇINAR¹

ÖZ

Sinema alanında film üretimini esas alan (eser odaklı) lisansüstü tez hazırlama süreci, farklı iki muhakeme biçimi ve entelektüel pratiği gerektirmektedir. Tezi hazırlayan kişiden bir sanat eseri geliştirmesi beklenirken, diğer taraftan bu sanatsal pratiği sorgulayacak bilimsel-kuramsal ve argümantatif nitelik taşıyan bir analiz yapması beklenmektedir. Ancak, eser odaklı tez hazırlayan kişi, muhakeme biçimi ve yöntemleri farklı olan bu iki yaklaşımı nasıl uzlaştıracığı konusunda sorunlar yaşamaktadır. Öte yandan, sinema alanında lisansüstü eğitim veren yükseköğretim kurumlarının tez hazırlama yönergeleri biçimsel yapı ve yöntem bakımından sosyal bilimlerin ilkelerini esas almaktadır. Bu durum yönergelerin hukuki yapısı bakımından kabul edilebilirdir. Ancak sinema alanında eser odaklı tezlerin sanatsal üretim pratiğiyle ilgili prosedür bu yönergelerde kendine yer bulamamaktadır. Diğer taraftan, dünyanın önde gelen üniversitelerinin sinema alanı lisansüstü programlarında, çoğunlukla eser odaklı tez üretimini merkeze alan bir eğitim programının tercih edildiği görülmektedir. Bu çalışma, problemlerin sinema alanı bağlamında aldığı münferit durumu görünür kılmakla birlikte paralel çalışma planı ve muhakeme biçimini içeren pedagojik bir öneri getirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Eser Odaklı Tez, Lisansüstü, Film, Sinema Eğitimi, Film Yapımı.

PREPARING ARTWORK-BASED THESIS PROCEDURE FOR POSTGRADUATE PROGRAMMES IN THE FIELD OF CINEMA: ON TERMINOLOGY, METHOD AND STRUCTURE

ABSTRACT

The preparation process of the postgraduate thesis based on making artwork in the field of cinema requires two different cognizances and intellectual practice. While the person who prepares the thesis is expected to develop a work of art, on the other hand, a scientific-theoretical and argumentative analysis that will question this artistic practice is required. However, the person who prepares an artwork-based thesis faces some problems about how to reconcile these two approaches, which have different ways of reasoning and methods. Moreover, the thesis preparation guidelines of higher education institutions providing postgraduate education in the field of cinema are based on the principles of social sciences in terms of formal structure and method. This can be accepted in terms of the legal structure of the instructions. Yet, the procedure regarding the artistic production practice of artwork-based thesis in the field of cinema cannot find a place in these instructions. On the other hand, in the postgraduate programs of the world's leading universities in the field of cinema, usually, an education program based on artwork-oriented thesis production is applied. This study is aimed to make the individual situation visible in the context of the cinema field.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Maltepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, info.cemcinar@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8936-0293

Keywords: Artwork Based Thesis, Postgraduate, Film, Cinema Education, Filmmaking

GİRİŞ

Lisansüstü düzeyde sinema eğitiminde dünya çapında saygınlığı olan kurumların müfredatına ve tez hazırlama prosedürlerine bakıldığında film-yapım odaklı bir eğitim anlayışının egemen olduğunu görülmektedir. Özellikle yüksek lisans düzeyinde MA (Master of Arts) ve MFA (Master of Fine Arts) programlarda film üretimini esas alan yoğun bir uygulamalı eğitim tercih edilmektedir. Film, sinema ve medya çalışmaları (studies) programları dışında hemen hemen tüm programlar uygulamalı eğitim ve eser odaklı tez temelinde bir eğitim modelini tercih etmektedirler (bkz: Tablo 2). Türkiye'deki sinema alanı lisansüstü programlarda ise eser odaklı tez uygulamasını az sayıda yükseköğretim kurumu tercih etmektedir (bkz: Tablo 1). Bu durumun Türkiye yükseköğretim sistemine özgü nedenleri var şüphesiz, ancak, sistem içinde kalarak da film üretimini merkeze alan eser odaklı tez hazırlama yaygınlaştırılabilir. Bunu sağlayabilmek için öncelikle alana özgü pedagojik çalışmalara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Sinema alanında eser odaklı tezler birbirine koşut iki çalışmayı kapsamaktadır. İdeal bir eser odaklı tez çalışmasından, öncelikle özgün bir film ve filmin odağında yer alan konu çerçevesinde sanatçının entelektüel soruşturmalarından oluşan teorik (kuramsal) metin beklenir. Özgün bir film tasarlama ve çekmenin, alanın teknik ve teorik bilgisine sahip olan biri için nispeten uygulanabilir olduğu söylenebilir. Diğer taraftan, akademik düzeyde analiz ve soruşturmaların yürütüldüğü metin yazımının da yerleşmiş ilkeleri vardır. Ancak sanatçıdan ürettiği esere ek olarak, kendi eseri çerçevesinde teorik bir soruşturma talep edildiğinde, sanatsal üretim pratiğinin sübjektif doğası, bilimsel-akademik bilgi üretim biçiminin nesnelliği esas alan ilkeleriyle çatışmaya başlamaktadır (Okan Akın, 2017). Bu durumda tezi hazırlayan tam olarak nasıl bir çalışma yöntemi geliştirmelidir? Bir sanatçı gibi sezgisel yönelimini mi öne çıkarmalıdır yoksa bir bilim adamı yahut akademisyen gibi nesnel bir tavır takınıp bilimsel bilginin peşinden mi gitmelidir? Ya da öncelikle işe nereden başlamalıdır? Önce filmini tümüyle bitirip, metin çalışmasını bitmiş esere göre mi yapmalıdır yoksa nesnel akademik soruşturmalarla entelektüel bir irtifa kazandıktan sonra mı filmini

çekmelidir? Belki de en doğrusu bu iki pratiği paralel bir şekilde yürütmektir. Ancak birinden diğerine geçerken ve tekrar dönerken hangi prensiplere göre hareket edecek, neyi esas alacaktır?

Diğer bir sorun da tezin metin kısmında yer alan sinopsis, senaryo, tretman gibi teknik nitelik taşıyan metinlerin statüsüdür. Bu metinleri teorik analiz kapsamında değerlendiremeyeceğimiz açıktır. Film tasarımının ön-yapım çalışmaları niteliği taşıyan bu metinler, sinematografik olarak var olmadıkları müddetçe gerçekleşmiş sayılamamaktadırlar (Field, 2013: 32-33). Senaryonun bir metin olarak varlığı ile çekilmiş bir film içindeki varlığı ontolojik olarak birbirinden farklıdır. Senaryo ne tam olarak bir edebi metin, ne de katı teknik bir metin olarak değerlendirilebilmektedir (Wollen, 2004: 101). O halde, senaryo, tretman gibi çalışmalar için ‘eserin tasarım metinleri’ demek daha doğru bir yaklaşım olabilir. Bununla birlikte belgesel film söz konusu olduğunda eserin tasarım metinleri de değişmektedir. Belgesel filmde senaryo, tretman ve sinopsis uygulama biçim ve aşamaları kurmaca filmde farklı işlemektedir (Glynne, 2011: 145). Ayrıca belgesel film için teorik analizin dışında, ele alınan konuya göre şekillenen çok çeşitli argümantatif analiz yöntemlerinden de söz edilebilir (Glynne, 2011: 39). Bu durumda eser odaklı tezlerin metin kısmı içinde bu tasarım metinlerinin statüsünü ve mevzuat içindeki terimsel karşılıklarını belirlemek ve açık bir şekilde içeriklendirmek gerekir.

Eser odaklı tez çalışmalarında bir diğer belirsizlik de yöntem konusunda yaşanmaktadır. Sosyal bilimler alanında yapılan araştırma ve soruşturmalar, alanda benimsenmiş birtakım nitel araştırma yöntemlerini kullanmaktadır. Eser odaklı tezler söz konusu olduğunda ise nitel araştırma yöntemleri sadece teorik analiz ve soruşturmaların yapıldığı kısımlar için uygulanabilmektedir. Eserin tasarım metinleri çalışmalarında ise bir sanat disiplini olarak sinemanın kendine has yöntemleri devreye girmektedir (Akyürek, 2008: 33). Bununla birlikte sinema sanatına özgü yöntemler, bu sanatın iki başat uygulama biçimi olan belgesel ve kurmacada farklılaşabilmektedir.

Bu noktada, bu iki özerk metodolojik yaklaşımın nasıl bağdaştırılacağı sorunu ortaya çıkmaktadır. Mevzuatın genel belirlemeleri içinde alana özgü, özerk

bir yapı kurabilmek için, hem sinema yapımının doğal işleyişini hem de akademik değerleri bir arada kucaklayabilecek evrensel ilkeleri saptamak, var olan ilkeleri de bu bağlamda gözden geçirmek gerekir.

1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması desenine göre hazırlanmıştır. Chmiliar, durum çalışmasını, sınırlı bir sistemin nasıl işlediği ve çalıştığı hakkında sistematik bilgi toplamak için çoklu veri toplama kullanılarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır (Subaşı ve Okumuş, 2017: 420). Türkiye’de sinema alanı lisansüstü programlarda uygulanan tez hazırlama prosedürleri araştırmanın durum ögesi olarak saptanmıştır. Bulguların yorumlanması suretiyle geliştirilen önerilerin oluşturulmasında ise içerik analizi desenine başvurulmuştur.

1.1. Verilerin Toplanması ve Analizi

Saptanan durumun özgün veçheleri sebebiyle doküman analizi yoluyla veriler toplanmıştır. Doküman olarak Türkiye’de sinema alanında lisansüstü eğitimi düzenleyen mevzuat belgeleri temel kaynaklar olarak ele alınmıştır. Dünyada sinema alanında lisansüstü programlarda uygulanan tez hazırlama prosedürleri nicel istatistikî veriler bağlamında değerlendirilmiştir. Bu veriler internet kaynaklarından derlenmiştir. Dünya genelinde sinema alanında eser odaklı tez hazırlama eğilimlerinin bu istatistiklere göre karşılaştırmalı analizi yapılmış ve yorumlanmıştır.

1.2. Örneklem

Veri toplama çalışmasının Türkiye ayağında, Türkiye üniversiteleri enstitülerinde Radyo Televizyon ve Sinema, Radyo Televizyon Sinema, Sinema ve Televizyon, Sinema Televizyon, Film Tasarımı, Film ve Drama, Sinema adlarıyla eğitim veren yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik programları temel alınarak oluşturulmuştur. Çalışmanın dünya ayağında Study Portals (<https://studyportals.com>) internet sitesi üzerinden, 2018 yılı en iyi üniversiteler listesi sıralamasına göre, bünyesinde Sanat, Tasarım ve Mimarlık (Arts, Design and Architecture) alanı olan ilk 180 üniversite taranmış, bu üniversiteler arasından, Film Studies, Film and Media Studies, Cinema and Media Studies, Literature, Visual Culture and Film Studies, Film, Filmmaking, Film and Television, Film Production, Screenwriting,

Documentary, Visual Arts, Cinematography gibi sinema disiplininde eğitim veren 37 üniversite ve 71 yüksek lisans programı, öğretim programı ve tez hazırlama prosedürlerine göre, resmi web siteleri üzerinden incelenerek sayısal veriler oluşturulmuştur.

1.3. Raporlaştırma

Sinema alanı lisansüstü tez hazırlama prosedürlerinin Türkiye ve dünyadaki durum analizi yapılmıştır. Sinema alanında eser odaklı tezlerin ülkemizin yükseköğretim sistemi içinde uygulanması konusunda geliştirilen pedagojik öneriler betimlenerek verilmiştir.

2. Bulgular ve Yorumlar

2.1. Mevzuat ve Teamüllere Göre Yükseköğretimde Tez Hazırlama Terminolojisi

Eser odaklı tez hazırlama prosedürü konusunda genel ve kabul edilebilir ilkeler oluşturmak için öncelikle terminolojik bir konvansiyonu sağlamak gerekmektedir. Bu amaçla, öncelikle kullanılagelen terim ve kavramlardan ne anlaşıldığını belirlemekle başlanabilir. Bu terim ve kavramlarla kanun, yönetmelik, yönerge gibi hukuki nitelik taşıyan çerçeve metinlerin hiyerarşisi içinde ve gündelik dil kullanımında karşılaşılmaktadır. Dolayısıyla hukuki çerçeve metinlerde geçen terimlerin içeriklerine odaklanarak alana uygun tanımlamalar geliştirmek gerekir. Burada önemli olan sinema alanında eser odaklı tez üreten enstitü yapıları içinde bu terim ve kavramlardan ne anlaşılması gerektiği konusunda ortak bir dil oluşturmaktır.

2.1.1. Terim ve Kavram Olarak 'Tez'

'Tez'in terimsel anlamını mevzuattaki ilgili kanun ve yönetmelikler içinde bulmaktayız. Bu tanımlar eğitim-öğretim stratejilerini çerçevelemeleri bakımından önemlidir. Ülkemizin köklü sanat akademileri bu çerçeve metinler içinde kendi teamüllerini oluşturma yoluna gitmişlerdir. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinde tez: "Yüksek lisans, doktora ve sanatta yeterlik eğitiminin amacına yönelik, tez/eser metni hazırlama yönergesine uygun olarak hazırlanan bilimsel/sanatsal çalışmayı ifade eder" (MSGSÜ-LÖY, 2017: madde 3) şeklinde tanımlanmıştır. MSGSÜ Tez/Eser Hazırlama Yönergesinde ise Tez ve Eser

tanımları genişletilerek şu şekilde tanımlanmıştır. Yönergede geçen ‘Tez’ kelimesi ‘Eser Metni’ni de kapsamaktadır:

Tez; Araştırma ya da inceleme niteliğinde, bu yönergede belirtilen yazım kurallarına uygun biçimde yazılan ve sunulan çalışma (Yüksek Lisans Tezi/Doktora Tezi/Sanatta Yeterlik Tezi), Eser; Anasanat dallarında tez yerine hazırlanan sergi/proje/resital/konser/temsil vb. çalışma ile; bu çalışmayı açıklayan, belgeleyen ve bu yönergede belirtilen yazım kurallarına uygun biçimde yazılan metin çalışması (Yüksek Lisans Eser Metni/Sanatta Yeterlik Eser Metni) (MSGÜ-TEHY, 1999: madde 3).

Marmara Üniversitesi ise yönetmeliğinde ‘tez’ tanımı yerine ‘lisansüstü eser’ terimini kullanmıştır. Buna göre, “Lisansüstü eser: Tezsiz yüksek lisans programlarında bitirme projesi, tezli yüksek lisans programlarında tez veya eser metni, doktora programlarında tez, sanatta yeterlik programlarında sanatta yeterlik çalışmasını ifade eder” (MÜ-LEÖY, 2017: madde 4). Bu tanımda ‘lisansüstü eser’, ‘tez’ ve ‘eser metni’ terimlerini kapsayan bir anlam kazanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi yönetmeliğinde “Tez: Yüksek lisans veya doktora/sanatta yeterlik tezini ifade eder” olarak tanımlamış ancak ‘sanat çalışması’ başka bir maddede ayrıca tanımlanmıştır. Sinema eserleri bu tanımda yer almamıştır:

Sanat çalışması: Anasanat dallarında uygulanan yüksek lisans ve sanatta yeterlik programlarında, öğrencilerin tez yerine gerçekleştirebilecekleri sergi, proje, tasarım, uygulama, gösterim, müzik kompozisyonu, müzik/sahne sanatları performansı, reji, koreografi/koreoloji, oyun yazarlığı, dramaturgi ve benzeri bir sanat etkinliği ile bu etkinlik kapsamında hazırlayacakları yazılı raporu ifade eder (HÜ-LEÖY, 2016: madde 3).

Dokuz Eylül Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği tanımlar maddesinde ‘tez’ ve ‘eser metni’ tanımlarına yer verilmemiştir (DEÜ-LEÖY, 2016: madde 3). Bu tanımlar Üniversitenin Güzel Sanatlar Enstitüsü Öğretim ve Sınav Uygulama Esasları yönergesinde geçmektedir. Yönergede ‘tez’ şöyle tanımlanmıştır: “Tez: Bir bütün olarak, yüksek lisans programında yüksek lisans tezi veya sanat uygulamasıyla birlikte yüksek lisans tezi/uygulama raporunun; doktora/sanatta yeterlik programında doktora tezi veya sanat uygulamasıyla birlikte sanatta yeterlik tezi/uygulama raporunun tümünü ifade eder” (DEÜ-GSEÖSUE,

2017: madde 3). Yönetmelikte ve yönergede ‘eser’ teriminin muadili olarak ‘sanat uygulaması’ terimi kullanılmıştır. Buna göre “Sanat uygulaması: Sergi, koleksiyon, proje, müzik-sahne sanatları performansı gibi sanat uygulamalarını ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır (DEÜ-GSEÖSUE, 2017: madde 3). Sinema eserleri bu tanımlarda yer almamıştır.

Tüm bu tanımlamalardan anlaşılacağı üzere ‘lisansüstü eser’, ‘tez’, ‘tez metni’, ‘uygulama metni’ ve ‘eser metni’ terimleri benzer işlev görmektedir. Tüm tanımlar ‘metne’ vurgu yapmaktadır. ‘Eser’ ve ‘sanat çalışması’ terimleri tez kapsamında üretilmiş sanat eserini tanımlasa da ‘metin’ olmaksızın çerçeve metinler bakımından ikincil düzeyde bir kabul edilirliliği olduğu görülmektedir.

İngilizcede, teori ağırlıklı metin odaklı tezleri ayırmak için ‘dissertation’ terimi kullanılmaktadır. Doktora tezleri genellikle ‘dissertation’ kapsamında değerlendirilmektedir.

Diğer taraftan ‘tez’in akademik/kavramsal olarak yerleşmiş bir anlamının olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda ‘tez’: insan, toplum, fen, sanat veya tıp gibi alanlarda, alana özgü akademik ilke ve yöntemlerle hazırlanmış, özgün bir bakış açısı, bilgi veya savı içerdiği iddiası olan yazılı metin anlamına gelmektedir (Day, 2000: 109). Bu metin, matematik veya fiziğe ait birtakım hesap ve formülleri de içerebilir, sosyolojik bir anket istatistiğini veya bir felsefi soruşturmayı da içerebilir (Eco, 2018: 65, 181, 196). Sonuçta hepsinin somut varlığı yazılı bir dokümandır. Sanat disiplinlerinde ise durum farklı bir hal almaktadır. Sanat eseri, dolayısıyla sanat (tekhne) prodüktif bilgi ile ortaya çıkmaktadır. Aristoteles’ten itibaren bilinen bu temel epistemolojik sınıflandırmaya göre, teorik bilginin amacı hakikat, pratik bilginin amacı eylemken, prodüktif bilginin amacı üründür (Aristoteles, 2012: 117-120). Ürüne, yani sanat eserine içkin bilgi, sanatsal bilgi türü içinde değerlendirilmekte ve ancak eser üretmek veya eserle temaşa ederek ortaya çıkmaktadır.

‘Eser’, tez çalışmaları özelinde ikincil bir unsurdur. Burada her sanat disiplinin kendine özgü uygulamalarının olduğunu belirtmek gerekir. Örneğin plastik sanatlar, müzik gibi alanlarda ‘eser metni’ nosyonundan ne anlaşıldığı değişiklik

göstermektedir (DEÜ-GSEÖSUE, 2017: madde 3). Ancak bu nosyonlar belli bir içtihat ile değil, çoğunlukla teamüllere göre işlemektedir. Tüm bu somut koşullar çerçevesinde sinema alanında yapılan eser odaklı tez çalışmaları söz konusu olduğunda ideal bir tanım yapmak gerekirse, ‘tez’ teriminin hem ‘metni’ hem de uygun bir medyaya kaydedilmiş ‘eseri’ kapsayan bir kavram olarak anlaşılması uygun görünüyor. Başka bir ifadeyle, eser odaklı tez çalışmaları söz konusu olduğunda tez, iki ayrı somut dokümandan oluşur: ‘metin’ ve ‘eser’.

Bu terimsel ayırım kavramsal bir açıklık sağlıyor olsa da bizi başka bir belirsizliğe yönlendirmektedir. YÖK nezdinde asli doküman olarak görülen ‘metin’ nasıl adlandırılmalıdır? Tezin metin kısmını ‘eser metni’ olarak adlandırma yönünde genel bir eğilim olduğunu söyleyebiliriz. Ancak ‘eser metni’ kullanımının nesnesini tam olarak karşılamadığını belirtmek gerekir.

Tablo 1: Sinema Alanı Lisansüstü Programlarda Eser Odaklı Tez Uygulayan Program Sayıları – Türkiye

	Üniversite Sayısı	Yüksek Lisans Programları Sayısı	Doktora Programları Sayısı	Sanatta Yeterlik Programları Sayısı	Eser Odaklı Tez Uygulayan Program Sayıları		
					YL	PhD	SY
Devlet	16	19	8	1	1	0	0
Vakıf	11	12	2	1	3	0	1
Toplam	27	31	10	2	4	0	1
Genel Toplam			43			5	

Tablo 2: Sinema Alanı Lisansüstü Programlara Göre Eser Odaklı Tez Uygulayan Program Sayıları – Dünya

Teori Ağırlıklı Programlar	Uygulama Ağırlıklı Programlar
Film Studies	Film
Film and Media Studies	Filmmaking
Cinema and Media Studies	Film and Television
Literature, Visual Culture and Film Studies	Film Production
vb.	Screenwriting
	Documentary
	Visual Arts
	Cinematography
	vb.

	Eser Odaklı Tez Uygulaması (Project Based Thesis)	Teorik Tez Uygulaması (Dissertation)	Eser Odaklı Tez Uygulaması (Project Based Thesis)	Teorik Tez Uygulaması (Dissertation)
Master of Arts (MA)	0	14	29	1
Master of Fine Arts (MFA)	1	0	22	1
Master of Education (Med)	1	0	0	0
Master of Literature (MLitt)	0	1	0	0
Master of Science (MSc)	0	1	0	0
TOPLAM	2	16	51	2

2.1.2. Tez Metni / Eser Metni Ayrımı

Kavramsal olarak ‘eser metni’nin karşılığı: ‘eserle doğrudan bağlantılı metinler’ olabilir. Sinema alanı için düşünersek, eserin tasarım ve üretim aşamasında oluşturulmuş ve sonrasında izlemeye hazır hale getirilmiş filmin bünyesinde, sinematografik olarak indirgenmiş (Başol, 2010: 24) şekilde varlığını sürdüren metinler ‘eserle doğrudan bağlantılı’ olarak değerlendirilebilir. Sinema sanatında bir filmin tasarımı sırasında zorunlu olarak ortaya çıkan metinleri bu kategoride değerlendirebiliriz (Aslanyürek, 2012: 3-8). Örneğin, kurmaca sinemada senaryo, tretman, filmin öyküsü, sinopsis, çekim senaryosu, dramaturjik analiz notları; belgeselde deşifreler, anlatıcı metni vb. gibi metinler eserin tasarım aşamasında ortaya çıkmaktadır ve eserle doğrudan bağlantılıdır (Başol, 2010: 28-30). Bununla ilgili bir kural olmamakla beraber, eser odaklı tezlerin metin kısmı sırf eserin tasarımıyla doğrudan bağlantılı metinlerden oluşmamaktadır. Eserin hikayesinin içerdiği asli sorunsal veya önerme konusunda sanatçıya entelektüel irtifa kazandıran teorik çalışmalar, literatür taramaları; belgesel filmler için verilere dayalı argümantatif analizler vb. tezin yazılmış metin dokümanında yer alır. Dolayısıyla burada bir ayırım yapmak gerekir. Eser odaklı tezlerin iki ayrı dokümandan oluştuğunu tekrar hatırlayarak bir belirlemede bulunmak gerekirse: eser odaklı tezlerde metni içeren dokümana bir bütün olarak ‘tez metni’ demek daha uygun görünmektedir. Böylece, eser odaklı tezler iki ayrı dokümandan oluşur diyebiliriz: 1- Tez Metni 2- Eser. ‘Eser metni’ ise bir ana bölüm olarak tez metninin içinde yer alan, eserle doğrudan bağlantılı metinlerdir. Böylece yukarıda vurgulanan teorik analiz metni de tez metninin ikinci ana bölümü olarak ortaya çıkmaktadır. Tüm bu

akıl yürütmeyi özetlemek gerekirse, sinema alanında eser odaklı tezler 1- Tez Metni (yazın) 2- Eser (ürün) olmak üzere iki ayrı dokümandan oluşmaktadır. Tez Metni ise 1- Teorik Analiz 2- Eser Metni olmak üzere kendi içinde iki ana bölümü ihtiva etmektedir. Buna göre bu çalışmanın tümü ‘Eser Odaklı Tez’ veya ‘Eser Odaklı Tez Çalışması’ olarak tanımlanabilir. (bknz: Tablo: 4)

2.1.3. ‘Tez Dokümanı’ Olarak ‘Eser’

Eser, bir sanat disiplini kapsamında ortaya konmuş, sonlandırılmış sanatsal üründür (Tunalı, 1998: 50). Bazı sanat disiplinleri için eserin bir belge, doküman haline getirilmesi onun ontolojik bütünlüğünü bozmamaktadır. Örneğin bir sinema eserini DVD olarak kaydettiğinizde eser, doküman olarak ontolojik bütünlüğünü korur. Bu durum fotoğraf sanatı için de geçerlidir. Oysa bir tiyatro oyununu, dans performansını ya da bir heykel çalışmasını tez çalışmasının dokümanı olarak sunmak ve arşivlemek istediğimizde onu fotoğraflamanız veya video olarak kaydetmeniz gerekecektir. Bu uygulama onu başka bir aracıyla göstermek suretiyle indirgemek anlamına gelir ki bu durumda sanat eserinin ontolojik bütünlüğü bozulmuş olur (Benjamin, 2002: 50-70). Ancak bir heykel çalışmasının kendisinin tez dokümanı olarak sunulamayacağı açıktır. Dolayısıyla bu indirgeme işleminin aslında değerlendirme ve arşiv için bir kanıt belge üretmek amacıyla yapılmak zorunda olduğunu kabul etmek gerekir. Diğer taraftan bu dokümanların oluşturulması konusunda bazı ilkeler belirlenebilir. Örneğin bir tiyatro oyununun icrasının kaydının hangi kurallara uyması gerektiği belirlenebilir (Benjamin, 2002: 63). Bu kavramsal belirlemeler sonunda şunu söyleyebiliriz ki ‘eseri’ ve ‘eserin tez dokümanı haline getirilmiş kopyasını’ birbirinden farklı değerlendirmek gerekir. Eseri bir tez dokümanı olarak oluşturmanın ilkeleri alanda çalışan akademisyenler tarafından belirlenebilir.

2.2. Sinema Alanı Eser Odaklı Tez Hazırlama Prosedürünün Temel İlkeleri

2.2.1. Eser Odaklı Tezlerde Teorik Analizin Gerekliliği

Sinema alanında eser odaklı tezlerin metin bölümü içinde talep edilen teorik analiz kısmı gerçekten gerekli midir yoksa akademik kaygılarla doğal sinema yapma pratiğine yapay olarak eklenmiş bir bölüm müdür? Bu soru nesnel bir yaklaşımla cevaplanmadan ilerlemek pek mümkün görünmemektedir.

Sinema sanatçısı dünyaya sırf sinematografik teknik/teknolojik bilgi ve marifetiyle yönelmemektedir. Esasen sanatçı, bu bilgilerin de işlediği tüm bir entelektüel varlığıyla bu açılımı gerçekleştirir. Bu bütünlük hem teknik/teknolojik sinematografik bilgiyi hem de entelektüel/ideolojik dünya görüşünü içermektedir (Tarkovski, 2008: 77, 136). Dolayısıyla sinema sanatçısı eserini anlamlı bir bütün olarak ortaya koyabilmek için ele aldığı konu hakkında etraflıca bir soruşturmaya girişmek durumunda kalır. Doğrusu, film yapma pratiğinin doğal süreci içinde bu soruşturmayı yapmaya itilir (Başol, 2010: 40-43). Sinematografinin teknik ve teknolojiyle işleyeceği asli hammadde, esasen sanatçının ele aldığı münferit konu hakkındaki entelektüel yorumudur. Sanatçının entelektüel gücü de zafiyeti de eserde kendini ifşa etmektedir. Bir filmin propagandist bir tutumla dünyaya dair bir gerçeği dejenere edip etmediği, yöneldiği konuyla ilgili entelektüel yetersizlikten kaynaklanan tutarsızlıklar ve anlam kaymaları, anlatının ideolojik körleşmenin gölgesinde egosantrik bir düzeyde kalması vb. (Kracauer, 2011: 37) gibi birtakım olumsuzluklar mutlak surette eserde kendini gösterecektir. Dolayısıyla, sinema sanatının başarılı örneklerine bakıldığında, eserde ele alınan konuyla ilgili spesifik teorik çalışmalardan da öte, eserin dünyayla olan bağına güçlendirecek dış-göndergesel unsurların da hesaplandığı, genel bir entelektüel birikimin işlediğini görürüz. Sadece gerçekçi dram sinemasında değil, belgesellerde ve tür sinemasının tüm başlıkları altında yapılmış başarılı örneklerde de bu durum geçerliğini korumaktadır. Hatta tür filmlerinde bu olgu karikatürize olarak daha görünür olmaktadır. Örneğin, senaryosunu Neil Blomkamp ve Teri Tatchell'in yazdığı yönetmenliğini yine Neil Blomkamp'ın yaptığı *District 9* (2009) filmi, bilim-kurgu/aksiyon türü bir hikaye olarak kurgulanmış olmakla birlikte çağımızın en önemli toplumsal sorunlarından biri olan 'yabancılarla bir arada yaşama' olgusuyla ortaya çıkan birçok durumu gözler önüne serer. Film derin bir sosyoloji ve sosyal psikolojiyi bilgisi üzerine kuruludur. Heterotopya, ileri marjinallik, bölgesel damgalanmışlıklar gibi literatürde yer alan kavram ve nosyonlar filmin alt-metnini oluşturacak şekilde ustaca işlenmiştir (Göker ve Keskin, 2015). Böylesine çok katmanlı bir film anlatısı tasarlayabilmek için üst düzeyde bir entelektüel irtifa ve birikime ihtiyaç olduğu açık bir gerçektir. Filmin tasarımcılarının genel entelektüel seviyesi bir yana, ele aldıkları özgün sorunsala özel, çok katmanlı soruşturmalar

yapmamış olmaları mümkün görünmüyor. Tekrar etmekte fayda var: işte tüm bu entelektüel uğraş sonunda ortaya çıkan, sinematografinin asıl hammaddesidir. Belli bir konu, sorunsal veya hikâyenin örgüsü dâhilinde teorik çalışmalar yapmak film tasarımının doğal bir sürecidir.

O halde, eser odaklı tezlerin tez metinlerinde teorik analiz yapılan kısımlar neden zorlama durmaktadır. Bunun tek bir sebebi yok elbette ancak önemli olabilecek birkaç sebep üstünde durabiliriz.

2.2.2. Teorik Analiz Çalışmalarında Sinema Kuramlarının Yeri

Sinema kuramları ‘sinema’ sanatını anlamak için ortaya konmuş spesifik fikirlerdir. Eğer kişi sinemanın ne olduğuyula/neliğiyle ilgili bilgi sahibi olmak istiyorsa sinema kuramlarını okuyabilir. Sinema kuramları sanatçının ele aldığı konuyu nasıl anlatacağıyla ilgili bir açılım sağlar kuşkusuz. Ancak neyi anlatacağıyla ilgili sorunu tam olarak çözemeyebilir. Sinema sanatçısı dünyaya dair münferit bir sorunsal, konu, fenomen vb. etrafında bir film yapmaya niyetlendiyse, sinema kuramları bu soruşturma içinde işlevsiz kalmaktadır. Dolayısıyla, sanatçının ele aldığı konu çerçevesinde soruşturma alanını kendisinin belirlemesi gerekir. Bu aşamada tüm insan bilimleri, sanat disiplinleri ve hatta doğa bilimleri, bu bilimlerin alt kolları ve okulları vb. bu teorik çalışmanın odağı olabilir. Sosyoloji, sosyal psikoloji, psikoloji, tarih, edebiyat, felsefe, sanat tarihi, iktisat, din, mitoloji, etik vb. ilk akla gelenlerdir (Andrew, 2010: 43-44).

2.2.3. Teorik Analiz Çalışmalarının Tez Çalışmasındaki Statüsü ve Eserle İlişkisi

Bu bağlamda şu temel ilke yol gösterici olabilir: Teorik çalışmaların amacı, eserin dayandığı söyleme meşruiyet kazandırmak değil; ele alınan konuda derinleşmek, konu hakkındaki münferit yorumu değerlendirmek, hangi bilgi türünden olursa olsun eksikleri gidermek ve subjektif bakışı sınamak olmalıdır. Eser, tez çalışmasının odağından çıkıp ikincil bir konuma itildiğinde, tez metni, filmin biçim, içerik ve anlatı olarak başaramadığı taraflarının açıklandığı bir kılavuz metnine dönüşmektedir. Oysa bir filmin başarılı sayılmasının belki de ilk koşulu, sırf kendi varlığıyla bunu başarmasıdır. Başarılı bir film, kılavuz metne ihtiyaç duymamalıdır. Tez metninin analiz ve soruşturma kısımları film çalışmasının doğal entelektüel gereksinimlerinden ortaya çıkmalıdır. Filmin tasarım sürecini tahakküm

altına alarak işlemez hale getiren her türlü teorik çalışma yapaydır ve yapaylık üretir. Sinema alanında eser odaklı tez hazırlayan kişinin farkında olması gereken temel ilkeler şunlar olabilir. İlk olarak, bir film yapmak dünyaya, topluma, insana vb. dair bir fenomen karşısında sübjektif bir yorumda bulunmaktır (Tarkovski, 2008: 136). Film, sanatçının yorumunun somut ifadesidir. İkinci olarak, sanatçı bu sübjektif yorumu sınamak, temize çekmek ister. İşte teorik ihtiyaç tam bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Filmin hikâyesini, önermesini tarihsel, kültürel, ahlaki, felsefi, psikolojik ve dramaturjik olarak değerlendirir. Gerekli okumalarını yapar, literatürden faydalanır ve daha önce yapılmış benzer film örneklerini inceler. Eğer sanatçının üstünde çalıştığı bir belgesel film ise gözlem, belge taraması, röportaj, odak grup görüşmeleri gibi tekniklere başvurur (Glynne, 2011: 146). Bu entelektüel çaba sanatçının eserini ve kendi bakış açısını sınıadığı objektif bir yaklaşımdır. Kendi eserine uyguladığı bir söylem analizidir. Film yapmanın doğal süreci içinde zaten olan/olması gereken yaklaşım budur (Dmytryk ve Dmytryk, 2011: 113). Eser odaklı tez hazırlayan kişiden beklenen bu entelektüel süreci akademik disiplin içinde yazıya dökmesidir. Tez metninin teorik analiz bölümünün baskın hale gelip eseri belirlemeye başladığı durumlarda çoğunlukla iyi bir metin ama bir o kadar kötü filmler ortaya çıkmaktadır. Bu sürpriz değildir. Çünkü asıl amacı filmin sorunsal çerçevesinde sanatçıya perspektif kazandırıp derinleşmesini sağlamak olması gereken teorik çalışma, bu durumda, asli amacından sapmış, uzaklaşmıştır.

2.2.4. Eserin Odak Sorunsalının Teorik Analizin Soruşturma Nesnesi Olarak Saptanması

Bir film hikâyesi oluşturmak demek, aynı zamanda filmin homojen, tutarlı bütünlüğünü kurmak demektir. Eğer hikâye parça-bütün ilişkisi bakımından tutarlı bir bütünlük arz etmiyorsa filmin söylemi, odaklandığı mesele belirgin bir şekilde tespit edilemeyebilir (Chatman, 2009: 41-44). Bu durum eserin metaforik düzeyiyle de ilgilidir elbette. Ancak metaforik düzey sanatsal üslupla ortaya çıkar ve tespit edilebilir bir durumdur. Film anlatısının metaforlar, alegoriler veya analogilerle kurulması ya da şiirsel bir sinematografik üslubun tercih edilmesi, hatta bilinçli bir müphem anlatımın benimsenmiş olması bile, tutarsız parça-bütün ilişkisini haklı çıkarmamaktadır. Bilakis bu sinematografik anlatımlarda tutarlılık daha önem kazanır (McKee, 2011: 47). Müphem anlatımı da müphemce anlatım da tutarlılık

talep eder. İç-göndergesel ve dış-göndergesel bağlamlarını iyi kuramamış film hikâyelerinde temel meselenin tespiti konusunda başarı sağlanamadığından, tezin sorunsalı, teorik analiz ile kurulmaya çalışılır. Filmin bir sanat eseri olarak vermeyi başaramadığı sorunsallar yapay olarak türetilir. Sonuç olarak, teorik analiz temel amacının dışına çıkmıştır. Böyle bir durumda yapay sorunsallar türeterek eserin odağından uzaklaşmak yerine hikâyenin revize edilmesi ya da yeniden kurulması daha doğru bir tercihtir. Filmin hikâyesinden çıkmayan herhangi bir sorunsalın yapay olarak türetilmesi veya hikâyenin dışında teorik platformda aranması, film yapımının doğal sürecinde olmayan yapay bir tutumdur.

2.2.5. Eser ve Eser Metninin Statüsü

Eser ve eser metni tezin ‘eki’ olarak değerlendirilmemelidir. Tekrar altını çizmek gerekir ki eser odaklı tezlerde eser, temel sorunsalın ortaya çıktığı asıl alandır. Teorik analiz bu sorunsal çerçevesinde entelektüel derinlik kazanmak için yapılmalıdır. Teorik çalışmanın eseri baskılamasına müsaade edilmemelidir. Eserin ve eser metninin tezin eki olarak değerlendirilmesi, tez metni içinde ‘EK’ doküman olarak sunulmaları eser ve eser metninin statüsünü zayıflatmaktadır. Dolayısıyla eser metninin tez metni içinde ‘Bölüm’ olarak verilmesi daha uygun bir yaklaşımdır.

2.2.6. Resmi Bir Liyakat Belgesi Olarak Tez Metni ve Eser

Öncelikle, teorik çalışmaların film yapımının doğal yapım pratiği içinde olduğunu daha kesin bir dille ifade etmek gerekir. Bu çalışmaların akademik disiplin içinde tez metnine dâhil edilmesinin gerekliliği ise şöyle tarif edilebilir: Tez, bir liyakat belgesi niteliği de taşıdığından, jüri, tezi hazırlayan kişinin entelektüel yol haritasını ve düzeyini denetleyebileceği, düzenli bir metne ihtiyaç duymaktadır. Sanat eserinden çıkan biçim ve içeriğe dair anlam ve önermeler konusundaki bilgi ve bilinç düzeyini denetleyebilmek ancak bu yolla mümkün olmaktadır.

2.3. Sinema Alanı Eser Odaklı Tez Hazırlama Prosedüründe Yöntem

Sinema sanatı her koşulda entelektüel birikim ve sanatsal ferasetin birlikte işletildiği bir pratik talep eder. Dolayısıyla sinema sanatçısı, bir taraftan kendi dünya görüşü ve ideolojisiyle yöneldiği fenomeni sanatsal olarak yorumlamaya çalışırken, diğer taraftan yöneldiği bu fenomen hakkındaki yorumunu zenginleştirmek ve doğruluğunu sınamak ister. Akademi dışında tüm bu süreç sanatçının kendi

inisiyatifi dahilinde gerçekleşir. Sanatçı istediği yöntemi ve tekniği uygulama konusunda serbesttir. Bu serbestlik durumu sanatsal yaratımın belki en önemli koşulu olan özgürlük hissini besler şüphesiz. Ancak sinema sanatının iyi örneklerinin incelikli yapılarına bakıldığında bu özgürlük hissini asla bir başıboşluk olmadığı kolaylıkla görülebilir. Kendi kendine bahsettiği bu özgürlük alanında sanatçıdan beklenen, kendi yöntem ve tekniklerini üretme konusunda da yaratıcı olmasıdır.

Sanat akademik platforma taşındığında bu özgürlük alanı korunmalıdır. Ancak buna ek olarak sanatçının sanatsal faaliyetleri konusunda bir öz-farkındalık geliştirmesi beklenir. Kişi bir sanatçı olarak yapıp-ettiklerini bir akademisyen olarak değerlendirebilmeli, tüm entelektüel serüveninin dökümünü kategorik olarak yapabilmeli ve sorgulayabilmelidir. Eser odaklı tezlerin akademik nitelik kazanabilmesi sanatçının bu refleksiyonu geliştirmeyi başarmasına bağlıdır. Bu noktada sanatçı tez metnini oluştururken sosyal bilimlerde uygulanagelen bazı nitel araştırma yöntemlerini uygulayabilmelidir.

Sinema alanında eser odaklı tez yazımında esas zorluk tez metni ve film yapımının birbirine paralel bir şekilde nasıl örgütleneceğiyle ilgilidir. Sinema alanında eser odaklı tez hazırlama konusunda bir yöntem geliştirilmesi bu zorluğu ortadan kaldıracak bir iş akışı planı ortaya koymakla mümkün olabilir. Daha somut bir şekilde ifade etmek gerekirse, tez metninde uygulanan nitel araştırma yöntemleri ile film tasarımında uygulanan yöntemleri paralel bir şekilde işleyecek bir 'bütünleşik yöntem' geliştirilmesi gerekir.

2.3.1. Eser Odaklı Tezlerde Bilişsel Süreç

Tüm disiplinleriyle sanat, eser üretme niyetiyle dünyaya yönelmiş bir insan talep eder. Dolayısıyla işe sanatçıdan başlamak ve film yapma pratiğinin doğal süreci içinde sanatçının muhakemesinin nasıl işlediğini ve ilerlediğini analiz etmek yol gösterici olabilir (bkz: Tablo 3).

Teyakkuz Hali: Sanatçıyı harekete geçiren ilk neden ile sinematografik tasarımın ilk nereden başlaması gerektiği soruları birbirinden farklıdır. Sanatçıyı harekete geçiren münferit bir neden mutlaka vardır kuşkusuz. Aslında sanatçı, sanatsal motivasyonla dünyaya yöneldiği her durumda bir teyakkuz halindedir. Bu

süreçte sanatçı duyargaları açık bir halde dâhil olduğu dünyaya yönelir. Bu aşamada sanatçı, henüz tam olarak yüzünü göstermeyen belirsiz imge ve düşüncelerle doludur. Gözlem ve teorik çalışmalarla karakterize olan bu dağınık çaba entelektüel bir arayıştır (Aslanyürek, 2012: 25). Eser odaklı tezlerde bu sürecin danışmanın gözetiminde ilerleyen, tezi hazırlayan kişinin profesyonel çalışma ve ilgi alanları konusunda farkındalık geliştireceği bir süreç olarak değerlendirilmesi gerekir. Tezi hazırlayan kişinin eğiliminin kurmaca mı yoksa belgesel yönünde mi olduğu bu süreçte netleşmesi gerekir.

Odağın Oluşması: Teyakkuz hali sanatçıyı cezbeden bir odağın oluşmasıyla sona erer. Sanatçı: ‘işte bunun filmini yapacağım’ derken içinde bulunduğu durum budur (McKee, 2011: 99). Bir soru, önerme veya kişisel deneyim, olay, olgu ya da kişi, fikirler, kuramlar, tanıklıklar, her türden sanat eserleri, kitaplar hatta rüyalar (Aslanyürek, 2012: 28) sanatçı için bir ilk motivasyon kaynağı olabilir. Bu aşamadan sonra teorik çalışmalar odaklanılan fenomene yönelik sofistike bir araştırmaya dönüşmeye başlayacaktır.

İlk Somutlama: Odaklandığı film konusunu idrak etme süreci pekişince karar verme ve harekete geçme aşamasına geçer. Buraya kadar olup bitenlerin tümü zihinsel etkinliktir. Ne var ki sanat somutlamayla başlar. Bu somutlama sürecinin başlayabilmesi için sanatçının kişisel defterine filminin tasarımıyla ilgili ilk notlarını alması gerekir. Film yapma pratiği bu ilk somutlamayla başlar. Notlar, fotoğraflar, okumalar, izlemeler ve araştırmalar gibi etkinlikler bu ilk somutlama çabasının dağınık çalışmalarıdır.

İlk Çerçeve: Bu dağınıklığın ortadan kalkması, odağın tam olarak kendini göstermesi ve tasarlanmakta olan filmin çevreninin oluşması için bir ilk çerçeveye ihtiyaç vardır. Öyle ki bu ilk çerçeve filmin tutarlı bir bütünlük olarak görünür olduğu ilk somut belge niteliği taşımalıdır. Bu ilk çerçeve metni filmin hikayesidir. ‘Nereden başlamalı’ sorusunun elle tutulur, somut yanıtı hikâyedir (Chatman, 2009: 39). Edebi bir yazın biçimi olarak hikaye, tasarlanan filmin 3 temel unsurunu homojen bir bütün oluşturacak şekilde bir arada bulabileceğimiz metindir. Bu unsurlar: 1. Anlatı yapısı ve akışı 2. Anlatının içeriği ve özü 3. Sinematografik atmosfer. Hikâyenin belgesel filmdeki karşılığı ‘belgesel çerçeve metnidir’.

Belgeselin türüne göre çerçeve metni, hikâyenin kurmaca sinemada karşıladığı işlevleri yerine getirecek bir üslupta yazılmalıdır (Glynne, 2011: 62).

Sadeleştirme: Film hikâyesinin özetlenmesi yoluyla oluşturulan sinopsis, bir sadeleştirme çalışması olup hikâyeden yola çıkılarak üretilmektedir. İşe hikâyeye değil de sinopsis ile başlamak kaba bir anlatı akışı ve filmin temel sorunsalı hakkında tasarımıımızın çerçevesini çizebilir kuşkusuz; ancak anlatının yapısı, özü ve sinematografik atmosfer konusunda bütünlüklü bir kavrayış geliştirmemizi sağlayamaz (Başol, 2010: 153). Dolayısıyla sinopsisin hikâyenin oluşturulmasının ardından yazılması daha uygun olabilir.

Derinleşme: Sinopsis, filmin sorunsalının veya temel önermesinin kesinlik kazandığı, açıkça kavranabildiği bir açıklıkla yazılmalıdır (Chion, 2003: 242). Kurmaca ya da belgesel, filmin ele aldığı esas mesele ortaya çıktıktan sonra teorik çalışmalarla desteklenmelidir. Sanatçının, hikayesinin özünün yaslandığı ve sinopsiste açıklıkla somutladığı konunun, kişisel bir hezeyan mı yoksa gerçeklikte karşılığı olan hakiki bir mesele mi olduğunu araştırması, kendini sınaması gerekir. Odaklandığı fenomen konusunda yanlış bildiklerini düzeltmesi, farklı bakış açılarını değerlendirmesi, ideolojik aidiyetlerini denetlemesi bu aşamada gerçekleşir (Indick, 2011: 276-277). Eser odaklı tezlerde teorik çalışmalar bu aşamada yoğunlaşmalı, hikâyenin temel önermesi konusunda şüphelerin oluşması durumunda hikâyeye geri dönmeli, gerekiyorsa revize edilmelidir (Başol, 2010: 54-55). Teorik çalışmalar hikâyeyi meşrulaştırmak veya eksiklerini gidermek amacıyla ilerletilmemelidir. Bu aşamada yaslanılacak erdem eleştirel yaklaşım ve sağduyudur. Belgesel sinemada bu aşama araştırma ve argümantasyon çalışmalarının yapıldığı süreçtir.

Detaylandırma: Bu aşamadan sonra anlatı şeması ve lineer akışı görünür kılmak amacıyla tretman hazırlanır. Tretman, sinopsiste verilmiş olan anlatının dramaturjik ana hattının hikâye üzerinden detaylandırılması veya geliştirilmesidir (Aslanyürek, 2004: 191). Bu aşamada tasarımılanan sinematografik gerçekliğin mantıksal tutarlılığının denetlenmesi gerekir. Anlatı kurgusu mantıksal olarak irdelenerek gerçeklikle bağdaşmayan dramaturjik tercihler düzeltilmeli ya da elenmelidir (Başol, 2010: 54-55).

Bütünsel yapı: Tretmanın ardından bütünlüklü temel yapı olan senaryonun yazımına geçilebilir. Senaryo, hikâyenin, tretmanın ve diyalogların homojen bir bütünlük içinde bir arada durduğu, filmin temel tasarım metnidir.

Sinematografik indirgeme: Bir senaryo birçok farklı şekilde çekilebilir. Yönetmen bu temel tasarım metnini kendi sinematografik beğeni ve tercihleriyle görsel olarak tasarılar. Bu görsel tasarım çalışması, plan kroki çalışmaları, storyboard, okuma provaları, çekim senaryosu gibi tekniklerle yapılır ve senaryo metnini görsel-işitsel film yapısına dönüştürür.

Somutlama: Tüm bu tasarım çalışmaları sonuç olarak çekim ve kurgu ile somut bir filme dönüştürülmektedir.

Tablo 3: Tez Metni Yazımı ve Film (Eser) Yapımı Paralel İş Akışı

TEZ METNİ			
Bulgular ve Yorumlar		Eser Metni	
Aşama 1	Entelektüel ve Sanatsal Arayış	Teyakkuz Hali	Belgesel mi Kurmaca mı?
Aşama 2	Araştırma konusunun, kapsamının ve sınırlılıklarının belirlenmesi	Odağın oluşması	
		Kurmaca	Belgesel
Aşama 3	Araştırma kapsamında literatürün belirlenmesi	İlk Somutlama	
		İlk yazılı ve görsel notların alınması	
Aşama 4		İlk çerçeve	İlk çerçeve
		Hikâyenin Yazılması	Belgesel Çerçeve Metninin Yazılması
Aşama 5	Tezin temel sorunsalının belirlenmesi	Sadeleştirme	Sadeleştirme
		Sinopsisin yazılması	Belgesel Sinopsisinin yazılması
Aşama 6	Derinleşme		
	Teorik (kuramsal) çalışmalar, Literatür taramaları, Argümantasyon, Veri toplama vb. Belgesel için (varsa) röportaj kişilerinin belirlenmesi, soruların hazırlanması.		
Aşama 7	Tez Öneri Formunun Yazılması (Problem, Amaç, Önem, Varsayımlar, Sınırlıklar, Tanımlar) Tez Metninin İskeletinin Kurulması (İçindekiler)		
Aşama 8		Detaylandırma	Detaylandırma
		Tretman yazımı	Akış planının hazırlanması Çekimlere başlanması
Aşama 9	Giriş – Bulgular ve Yorumlar - Sonuç bölümlerinin yazımına başlanması Eser metninin yazımına devam edilmesi		
Aşama 10		Bütünsel Yapı	Bütünsel Yapı
		Senaryo Yazımı	Akış planına göre Belgesel Çekim Senaryosunun hazırlanması ve paralel şekilde çekimlerin devamı
Aşama	Tezin teorik analizinin yapıldığı Bulgular ve	Sinematografik	Çekimlerin bitirilmesi

11	Yorumlar bölümünün yazılmasına devam edilmesi.	İndirgeme Çekim senaryosunun yazılması	
Aşama	Tezin teorik analizinin yapıldığı Bulgular ve Yorumlar bölümünün çekimlerle paralel bir şekilde yazımına devam edilmesi.	Somutlama Çekim ve Kurgu	Sinematografik İndirgeme Somutlama Kurgu
12			

2.3.2. Sinema Alanı Eser Odaklı Tezlerde Nitel Araştırma Yöntemleri

Sosyal bilimler alanında hazırlanan tezlerde kullanılan nitel araştırma yöntemleri eser odaklı tezlerde de kullanılmaktadırlar. Özellikle sinema gibi anlatıya dayalı sanatlarda filmin odaklandığı fenomen bağlamında ortaya çıkan sorunsal, ancak nitel araştırma yöntemleri aracılığıyla objektif ve bilimsel düzeyde soruşturulabilmektedir. Bununla birlikte, belgesel film yapımında kullanılan alana özgü bazı araştırma ve veri toplama teknikleri nitel araştırma yöntemleri olarak değerlendirilebilir. Aşağıda verilen nitel araştırma yöntemleri teorik analiz metninin oluşturulması amacıyla kullanılabildiği gibi eserin tasarımının yapılması amacıyla da doğrudan veya dolaylı olarak kullanılabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Literatür taraması: Literatür taraması, ele alınan konuyla ilgili kaynak ve belgelerin incelenmesi anlamına gelmektedir. Literatür taraması ile araştırmacı daha önceki araştırma sonuçları ile ilgili bilgi sahibi olur. Sinema alanında yapılan eser odaklı tezlerde literatür taraması bir taraftan filmin temel önermesiyle ortaya çıkan sorunsal üzerine akademik bir derinleşmeyi sağlaması anlamına gelirken diğer taraftan tasarlanan filmin ele aldığı konuyu daha önceden işlemiş filmlerin incelenmesi anlamına gelir. Literatür taraması sonucunda filmin felsefi düzeyi, tarihsel önemi ve özgünlüğü konusunda açıklık sağlanmış olmalıdır. Ayrıca, araştırma konusu, teorisi ve çalışmanın çerçevesiyle ilgili tatmin edici bilgilere ulaşılmış olması, yöntemin belirlenmesi, geçmişte yapılmış çalışmalar hakkında yeterli bilginin elde edilmiş olması vb. gerekir (Padem, Göksu ve Konaklı, 2012). Elde edilen bilgiler tez metninin bulgular ve yorumlar kısmında verilir.

İçerik analizi: Görüşme, gözlem, dokümanlar yoluyla elde edilen bilgi ve verilerin analiz edilmesi yöntemidir (Koçak ve Arun, 2006). Sosyal bilimlerde içerik analizi yönteminin farklı uygulamaları vardır (Okan Akın, 2017). Bununla birlikte özü itibarıyla içerik analizi kodlama kod-açım sürecinde verilerin altında yatan

kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmaya çalışır (Baltacı, 2019). Eser odaklı tezlerde içerik analizi, tasarlanan filmin anlam örüntüsünü oluşturan kavramsal kodların açığa çıkarılması ve yorumlanması amacıyla yapılabilir. Belgesel film çalışmalarında ise yapılan röportajların, gözlemlerin ve elde bulunan dokümanların çözümlenmesi amacıyla kullanılabilir. İçerik analizi, verilerin sosyal, politik, psişik vb. anlamlarını ortaya çıkarmaya odaklanır.

Söylem analizi: Söylem analizi 20. yy batı düşüncesi içinde, özellikle Michel Foucault'nun çalışmalarıyla şekillenmiş, bir yöntemden öte, bir nosyon ve akıl yürütme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Merkezine, dilin aktüel kullanımıyla ortaya çıkan iktidar-bilgi ilişkisini alır (Foucault, 2011). Söylem, dilin, iktidarla ilişkisinde metamorfoz geçirerek aldığı biçimdir. Dil, söyleme dönüşürken, bilgi de hakikat oyunlarına dönüşmektedir. Söylem Analizi ele aldığı belirli bir fenomeni tüm bu bağlantılar nezdinde anlamaya ve deşifre etmeye çalışır (Şahin, 2017). Bu bağlamda dil, sanat, edebiyat vb. yoluyla yapılan her türden somutlama veya dışlaştırma zorunlu olarak kendi söylemini inşa etmektedir. Dolayısıyla her sinema eseri bir taraftan angaje olduğu söylemin ifadesi olurken diğer taraftan bu söylem içinde kendi varyasyonel söylemini inşa eder. Sinema sanatçısının eserini bu angajmanlar çerçevesi içinde analiz etmesi gerekir. Eserinin tedavülde olan hangi söylemlere yaslandığı ve nasıl bir söylem inşa ettiği konusunda farkındalığa sahip olması gerekir. Bu bakımdan eser odaklı tezler için söylem analizi, hem eserin söyleminin sınındığı hem de benzer fenomene odaklanmış filmlerin deşifre edildiği çift yönlü bir çalışma olmaktadır.

Gözlem: Sosyal bilimlerde bir nitel araştırma yöntemi olan gözlem, denetimli veya denetimsiz mekânlarda kontrol altında veya kontrolsüz olarak uygulanabilir. Gözlem, kişilerin tutum ve davranışlarını tarafsız bir şekilde izlemeyi esas almaktadır (Baltacı, 2019). Edebiyat, sinema gibi anlamaya dayalı sanatlarda ise gözlem bu tanımı aşan işlevler kazanmaktadır. Bir yöntem olmaktan öte bir yaklaşım biçimi olmaya başlar. Gözlem, ilk bakışta daha çok belgesel film ile ilişkilendiriliyor olsa da kurmaca film için de temel bir yöntemdir. Tarkovski Mühürlenmiş Zaman'da şöyle der: "Sinemanın en temel ögesi, filmin en belirsiz karesinden en sonuncusuna dek var olan ve onu belirleyen en şey, gözlemdir. Film, hayatın dolaysız

gözleminden doğar. Bu, benim için, filmsel şiirin en doğru yoludur” (Tarkovski, 2008: 53). Gözlem objektif bir yaklaşımla, filmin odaklandığı konuda derinleşmek amacıyla odağı izlemeye alma işidir. Bu yöntem her ne kadar nesneyi hedefleyen, tek taraflı, nesneden-özneye bilgi akışı formülüne dayanıyor gibi görünse de sanatçının/akademisyenin kendi ideolojik bakış açısının sağlamasını yapmasına olanak verecek bir yaklaşımla uygulanması gerekir.

Karşılaştırma: Nitel araştırma yöntemleri içinde karşılaştırma, elde edilmiş verilerin yorumlama yollarından biridir. Eser odaklı tezlerin teorik analiz bölümünde bulguların deşifre edilmesi ve yorumlanması sırasında kullanılabilir. Bununla birlikte sinema alanında eser odaklı tezlerin metinlerinde mutlaka olması gereken, tasarlanan eserle konu, sorunsal, biçim, tür vb. birliği veya benzerliği olan eserlerin incelenmesinde başvurulan bir yöntemdir.

Görüşme ve odak grup görüşmesi: Görüşme, sosyal bilimlerde eskiden beri kullanılan en yaygın araştırma yöntemlerinden biridir. Özellikle sosyoloji alanında kullanılmaktadır. Görüşme, belgesel film yapımında bir yöntem olmanın yanında filmin en önemli bileşenlerinden biri olarak da kullanılmaktadır. Belgesel filmlerde görüşmeler röportaj veya saha çekimleri olarak kayıt altına alınarak filmin bir parçası olurlar. Bir veri olmaktan öte kanıt belge niteliğindedirler. Görüşmeler, konuya ve yapılan kişiye göre tarihsel anlam ve değer kazanırlar (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 119).

Saha araştırması: Özellikle belgesel film üretiminde mekan, kişi, yer, kurum, grup gibi bir toplumsal veya sosyal-psikolojik gerçekliği kendi akışı içinde araştırma, soruşturma yöntemidir. Saha araştırması argümantatif ve objektif olmaya gayret etmelidir.

Doküman incelemesi: Doküman incelemesi, literatür taramasından farklı olarak tarihsel nitelik kazanmış veya güncelliğini koruyan veri niteliğinde yazılı veya görsel her türden belgenin araştırmanın amaçları doğrultusundan analiz edilmesi yöntemidir. Doküman incelemesi verilerin doğruluğunu sınavabilmek için çoğunlukla karşılaştırma yöntemiyle birlikte uygulanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Bu yöntem, belgesel filmlerde doğrudan sosyal bilimlerde kullanıldığı

şekliyle kullanılmakla birlikte, kurmaca filmlerde de hikâyenin dış-göndergesel unsurlarla tutarlılığı sağlamak amacıyla, dolaylı olarak kullanılmaktadır. Özellikle tarihi kurmaca filmlerde zorunlu bir yöntem olarak kabul edilmektedir.

2.4. Sinema Alanı Eser Odaklı Tez Hazırlama Prosedüründe Yapı

Sinema alanında eser odaklı tezler söz konusu olduğunda ‘yapı’ iki farklı şekilde anlaşılabilir. İlki, mevzuattan kaynaklanan, tez metninin kurulumuyla ilgili biçimsel kısıtlamalardır. Tez hazırlayan kişi, bu kategorik şablon içinde kendi özgün içeriğini kurmak durumundadır. İkincisi ise, doğrudan sanat eserinin yapısına yapılan göndermedir. Burada sadece tez metninin yapısal kurulumuyla ilgili durum ve eser metninin, tez metni kapsamındaki bölümlerine değinilecektir (bknz: Tablo 4).

Tez metinleri genel olarak Ön Kısım, Ana Kısım ve Arka Kısım olmak üzere 3 ana kısımdan oluşmaktadır. Ön Kısım, teze ait resmi evrak niteliği taşıyan belgeleri ve künyesiyle ilgili metinleri içermektedir. Ana Kısım, tez metninin asıl metnidir ve araştırmanın özgün içeriğini kapsar. Bu kısım genellikle dört temel bölümden oluşmaktadır: Giriş, Yöntem, Bulgular ve Yorumlar ve Sonuç. Bazı uygulamalarda ‘Yöntem’ bölümü ‘Giriş’ bölümüne dahil edilebilmektedir. Arka Kısım tez metninin tamamlayıcı metinlerinden ve kaynakçadan oluşmaktadır. Tez metni kendi içinde alt bölümlere ve başlıklara sahiptir (Karasar, 2020: 31).

Tez metninin ana kısmının birinci bölümü olan ‘Giriş’te çalışmanın asıl sorunsalının ortaya konması, bu tez çalışmasıyla esasen nelerin amaçlandığının belirtilmesi ve çalışmanın etki alanı bakımından önemini betimlenmesi gerekir. Giriş bölümü aynı zamanda tez çalışmasının çevrenini gösterecek sınırlara yönelik açıklamaları da içermelidir. Çalışmanın neyi içerdiği ve neleri dışarıda bıraktığını belirlemek çalışmanın bilimsel nitelik kazanması yönünde önemli bir aşamadır. Ayrıca, giriş bölümü çalışmanın temel varsayımlarını ve tutarlı bir dil kullanabilmek amacıyla çalışmayı örgütleyen belli başlı kavramların tanımlarını içerir. Tez, nitel verilerin elde edilmesi ve analiziyle ilgili spesifik bir yöntem kullanmıyorsa ‘Yöntem’ bölümü de ‘Giriş’ bölümü içinde de verilebilir. ‘Bulgular ve Yorumlar’ bölümü içeriğin ve alt başlıkların örgütlenmesi bakımında her tez için ayrı bir yapıda kurulur. ‘Sonuç’ bölümünde öncelikle, tezin bulguları çerçevesinde genel bir özet yapılır. Tezin başında ortaya konmuş varsayımların kendini gerçekleştiren-

gerçeklemediğini belirten yargılar açıkça ifade edilir. Tezin sınırlıkları göz önünde tutularak önerilerde bulunulur (Karasar, 2020: 55-63).

Bu şablon, araştırma raporları için, işleyen, kategorik temel bir yapı oluşturuyor olmakla birlikte eser odaklı tezler açısından yeterli seviyede bir açıklık sunamamaktadır. Bununla birlikte evrensel araştırma ilkelerini temel alan bu kategorik yapı üzerinden yapılacak çalışma eser odaklı tezlerin yapısal kurgusu için temel teşkil edeceğini söyleyebiliriz. Dolayısıyla bu makalenin başında sinema alanında eser odaklı tezler konusunda ifade edilen, ‘eser metninin tez çalışmasının eki olarak değerlendirilemeyeceği’ gibi bazı ilkeleri de göz önünde tutarak alternatif bir tez metni yapısı oluşturabiliriz.

2.4.1. ‘Giriş’ Bölümü

Tez hazırlamanın konvansiyonel prosedürlerine göre giriş bölümünde değinilmesi gerekli görülen ve kimi zaman alt başlıklar olarak belirgin bir şekilde yer alan temaları, problem, amaç, önem, sınırlıklar, tanımlar olarak sıralayabiliriz. Dikkat edilecek olursa tabloda (bknz: Tablo 4) ‘Konu’ teması eklenmiş ve araştırmaya dayalı tezlerde daha çok ayrı bir bölüm olarak ele alınan ‘Yöntem’ Giriş Bölümü altına taşınmıştır. Bu kategorik temalar sinema alanında yapılan eser odaklı tez çalışmalarında alana özgü daha özel anlamlar kazanmaktadır. Dolayısıyla bu temaları somut, kısa ve kolay anlaşılır şekilde, alanın ihtiyaçları çerçevesinde tanımlamak tez hazırlamayı kolaylaştırıcı olabilir.

Konu: Eserde anlatı olarak ele alınan olay, durum, mevzu, mesel, süje vb.

Sorunsal: Eserde ele alınan konunun odaklandığı toplumsal, psişik, etik, estetik vb. temayı sorunsallaştıran, tez metninde soruşturulan başat önerme.

Amaç: Eserde gösterilen ve Bulgular ve Yorumlarda açılan sorunsalın izleyicide oluşturması tasarlanan düşünce ve duygular.

Önem: Eser ve Tez Metni bütünü olarak tez çalışmasının akademik, sanatsal, toplumsal, tarihsel etki alanı.

Varsayımlar ve hipotezler: Varsayımlar, doğruluğu henüz soruşturulmamış olmakla birlikte, tezin konusu ve sorunsalı çerçevesi içinde öne sürülen, bu kapsam dahilinde işe yarar bulunan ön kabullerdir. Varsayım bir ön-kabul olmakla birlikte

tez içinde hipotezler gibi soruşturulmazlar (Karasar, 2020: 98). Hipotezler, sanat eseri üretmenin sübjektif doğasını görünür kılar (Karasar, 2019). Eser tasarımının münferit söylemini görünür kılarak, ön kabullerimizi sınımamıza olanak veren önermelerdir. Hipotezlerin soruşturulması sırasında esere ve yaslandığı söyleme bakış açımız değişebilir. Bu entelektüel gelişim eserin tasarımıyla ilgili bileşenlerin revize edilmesini gerektirebilir.

Sınırlıklar: Eser söz konusu olduğunda sınırlık, eserin odaklandığı başat önermedir. Teorik analizde ise tez başlığında çerçevesi çizilmiş araştırma alanıdır.

Tanımlar: Tez metnine tutarlı bir kavramsal çerçeve kazandırmak amacıyla metinde geçen başat terimlerin metinde hangi anlamda kullanıldığının tanımlandığı çalışmadır.

Yöntem: Eser üretiminde yöntem, film sanatında kullanılan temel iş akışını tanımlar. Sinopsis, tretman, senaryo, çekim senaryosu yazma yöntemleri gibi... Kurmaca eserlerde konuyu ve konunun odaklandığı sorunsalı doğru analiz edebilmek ve teorik analizi oluşturabilmek için sosyal bilimlerin kullandığı yöntemlere başvurulur. Belgesel filmlerde nitel araştırma yöntemleri daha etkin bir şekilde kullanılabilir. Bu durumda kullanılan yöntemlerin tez metninde belirtilmesi gerekir.

2.4.2. 'Bulgular ve yorumlar' Bölümü

Bulgular ve Yorumlar bölümünde yer alan başlık ve alt başlıklar tez yazarı tarafından oluşturulur. Bununla birlikte Bulgular ve Yorumlar bölümünün akışı içinde tez yazarının uygun gördüğü yerlerde temel teorik çalışmaların yapılması gerekir. Bu temel çalışmaları üç kategorik başlık altında toplamak mümkündür:

Tezin temasının üzerine şekillendiği teorik (kuramsal) çerçevenin açıklanması: Giriş bölümünde ortaya konan hipotezlerin tez metni içinde soruşturulması gerekir. Bu soruşturma öncelikle odak sorunsalın anlaşılmasını amaçlar. Eserin odak sorunsalı genellikle sanatçının sübjektif bir yargıdan hareket etmesiyle başlamaktadır. Bir düşünsel kesinlik olarak ortaya çıkan bu yargı, sanatçının entelektüel birikiminin ürünüdür. Sanatçı eserinde entelektüel birikimini sanatsal hüner ve ferasetiyle birleştirerek bütünlüğü olan bir film ortaya koyar.

Sanatçının, eserini sübjektif bakış açısıyla yaratmasına olanak sağlayan entelektüel birikimini objektif bir bakış açısıyla değerlendirmesi gerekir. Bu aşamada sanatçının kendi ideolojik izleğinden çıkarak farklı görüş ve düşünceleri irdelemesi gerekmektedir. Eserinin tasarımını sınımasını sağlayacak ve tez metnine bilimsel nitelik kazandıracak temel çalışma budur.

Benzer temalardan yola çıkılarak oluşturulmuş eserlerin incelenmesi ve ilgili literatürün taranması: Film anlatısının bileşenleri arasında ideolojik bir alt metin ve sinematografik estetik başattır. Dolayısıyla sanatçının, yöneldiği münferit temanın başka sanatçılar tarafından sinematografik olarak nasıl işlendiği konusundaki bilgi ve görgü dağarcığını çeşitlendirmesi gerekir. Sinematografi yöntem ve teknikleri benzer konuları çok farklı şekillerde filmleştirme olanağı sunar. Benzer temaları olsa da birbirinden çok farklı anlam dünyaları yaratabilmek sinema sanatının asli zenginliğidir. Eser odaklı tez hazırlayan kişinin nasıl ki kendi ideolojik bakışının sağlamasını yapması gerekiyorsa, benzer şekilde, kendi estetik seviye ve duyarlılığını da objektif ve eleştirel bir şekilde irdelemesi gerekir.

Teorik çerçevenin tez çalışması kapsamında üretilecek eser ile bağdaştırılması: Bulgular ve Yorumlar bölümünde yapılan analizin, eserin odaklandığı sorunsal ve konuyla bağdaşık olması gerekir. Bunu sağlayabilmek için öncelikle metnin kapsam ve sınırlılıklarını doğru bir şekilde belirlemek gerekmektedir. Tezin sınırlılıklarını belirleme tez başlığının doğru tasarlanmasıyla başlamaktadır. Teorik (kuramsal) analiz kısmında tasarlanan alt başlıklar tezin başlığının koyduğu sınırlılıklara uymak zorundadır. Bununla birlikte, sanat eserleri, farklı okumalara olanak veren, alımlamaya ve perspektife göre değişebilen, yoruma açık yapılardır. Eserin farklı yorumlama ve okumalarını elbette göz önünde tutmak gerekir ama bir tez metni için yazılmış teorik analizden beklenen, eserin asli sorunsalının ön planda olduğu bir yaklaşımdır. Eser odaklı bir tez çalışmasında telafi edilemeyecek olan asıl unsur filmidir. Başarısız bir filmin tez metni her durumda yapaylık üretir.

2.4.3. 'Eser metni' Bölümü

Eser metni filmin ön-yapım metinleri ile bitmiş filmin analizinden oluşan yorum metinlerinden oluşur. (bknz: Tablo 4) Ön-yapım aşaması filmin ilk çekim

gününe kadar yapılan tüm çalışmaları kapsamaktadır. Oyuncu seçimleri, mekan araştırmaları, sponsor arayışları, takvimler, bilançolar gibi birçok zorlu çalışma bu aşamada yapılmaktadır. Yapım aşaması filmin çekimine başladığı gün ile son planın çekilip bitirildiği zaman aralığını kapsar. Yapım-sonrası aşamada yapılan asıl iş filmin kurgusu olmakla birlikte bu aşama, filmi bir bütün olarak tamamlayacak ses miksajı, renk düzeltmeleri, efekt uygulamaları, dublaj vb. gibi çalışmaları da kapsamaktadır.

Eser metni, yukarıda kısaca ifade edilen, film yapım ve yayım sürecinde hazırlanan temel metinleri içeren bir bölümdür. Bununla birlikte eser metni yönetmenin sinematografik tercihlerini nedensellik ilkesi çerçevesinde betimlediği analiz bölümleri de içerebilir. Analiz metinlerini sinematografik ve dramaturjik olarak iki temel kategoriye ayırabiliriz. Sanatçı filmde uyguladığı sinematografik ve dramaturjik tercihlerin nedenlerini açıklayabilmelidir. Eğer nedensiz bir tercihte bulduysa ya da doğaçlama çalıştıysa bunu da belirtmelidir. Örneğin filmi siyah-beyaz olarak tasarlamış ve çekmiş veya hiç müzik kullanmamış bir sanatçı bu tercihleri neden yaptığını açıklayabilmelidir. Bu tercihlerin estetik veya anlatımla ilgili nedenleri olabileceği gibi tercihler prodüksiyona bağlı kısıtlardan da kaynaklanmış olabilir. Örneğin, doğal bir oyunculuk arayışında olan yönetmen eğer amatör oyuncularla çalışmayı tercih etmişse analiz metninde buna yer vermelidir.

Kurmaca filmlerin tasarım ve yapım aşamalarının standart bir iş akışı olduğundan yukarıda verilen tez metni yapısı bir şablon olarak uygulanabilir görünmektedir. Ancak belgesel filmler hem tasarım hem yapım yöntemleri bakımından farklı olabilmektedir. Örneğin senaryo metnini, kurmaca filmlerde uygulandığı şekliyle belgesellerde göremeyiz. Kurmaca filmlerde filmin tasarımı ve pre-prodüksiyon çalışmaları bitmeden çekim yapılamaz. Belgesellerde ise akış planı oluşturulduktan sonra çekimler yapılabilir. Bazı çekimler ve röportajlar ve dokümanlar belgeselin seyrini değiştirebilir. Dolayısıyla söz konusu belgesel olduğunda eser metni içeriği değiştirilebilir. Hikaye yerine Yaklaşım Metni, Sinopsis yerine Konu, Tretman yerine Akış Metni vb. gibi değişiklikler yapılabilir. Eğer belgesel oyunculuk içeren dokü-drama türünde değilse, 'Dramaturjik Analiz'

bölümünde yer alan ‘Oyuncu Yönetimi’ bölümüne de eser metninde yer vermeye gerek olmayacaktır.

2.4.4. ‘Sonuç’ Bölümü

Sonuç bölümünde tez metni ve eser mesafeli bir şekilde değerlendirilerek çalışmanın kısa bir özeti yapılır. Tez çalışmasıyla varılan yargılar konur ve değerlendirilir. Tez çalışmasının sınırlıkları dışında olmakla birlikte yeni çalışmalara olanak vereceği düşünülen önerilerde bulunulur. Özet, yargı ve öneriler alt başlıklar halinde verilebileceği gibi homojen bir metin olarak da tasarlanabilir.

2.4.5. ‘Kaynakça ve ekler’ Bölümü

‘Kaynakça’ bölümü yükseköğretim kurumunun öngördüğü biçimsel kurallar çerçevesinde hazırlanır. ‘Ekler’ bölümü çalışmaya kaynak oluşturacağı düşünülen metin ve belgeleri içerir. Sinema alanında eser odaklı tezlerde set fotoğrafları, filmin afişi, belgeseller için röportaj deşifreleri, kanıt belgeler ve buna benzer dokümanlar ‘Ek’ kısmında verilebilir.

Tablo 4: Sinema Alanı İçin Eser Odaklı Tez Metni Yapısı Örneği

TEZ METNİ		
ÖN KISIM	JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	
	İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI	
	İNTİHAL RAPORU	
	TEŞEKKÜR	
	ÖZ	
	ABSTRACT	
	İÇİNDEKİLER	
	TABLolar LİSTESİ	
	ŞEKİLLER LİSTESİ	
	KISALTMALAR	
ÖZGEÇMİŞ		
ANA KISIM	1. BÖLÜM: GİRİŞ	3. BÖLÜM: ESER METNİ
	Konu	3.1. Tasarım Metni
	Sorunsal	3.1.1. Hikaye
	Amaç	3.1.2. Sinopsis
	Önem	3.1.3. Tretman
	Varsayımlar	3.1.4. Senaryo
	Sınırlıklar	3.2. Prodüksiyon Metni
	Tanımlar	3.2.1. Çekim Senaryosu
	Yöntem	3.2.2. Bütçe
	2. BÖLÜM: BULGULAR VE YORUMLAR	3.2.3. Gösterim Stratejisi
	2.1. Teorik Analiz (Başlık ve alt başlıklar değişebilir.)	3.2.4. Telifler
	2.1.1. Tezin temasının üzerine şekillendiği teorik çerçevenin açıklanması.	3.3. Sinematografik Analiz
	(Başlık ve alt başlıklar değişebilir.)	3.3.1. Görüntü
	2.1.2. Benzer temalardan yola çıkılarak oluşturulmuş eserlerin incelenmesi ve ilgili	3.3.2. Kurgu
	3.3.3. Müzik	
	3.3.4. Efekt	
	3.4. Dramaturjik Analiz	

literatürün taranması (Başlık ve alt başlıklar değişebilir.)	3.4.1. Oyuncu Yönetimi
2.1.3. Teorik çerçevenin tez çalışması kapsamında üretilecek eser ile bağdaştırılması. (Başlık ve alt başlıklar değişebilir.)	3.4.2. Yönetmenin Görüşü
2.2. (Başlık ve alt başlıklar değişebilir.)	4. BÖLÜM: SONUÇ
2.3. "	4.1. Özet
	4.2. Yargı
	4.3. Öneriler

ARKA KISIM	KAYNAKÇA EKLER
-----------------------	-------------------

SONUÇ

Lisansüstü düzeyde sanat eğitiminde, eser odaklı tez hazırlama konusunda, sanat disiplinleri özelinde ve bunları kapsayacak şekilde, içtihat ve pedagojik bakımdan bir konsensüs sağlanmış değildir. Eser odaklı tezler daha çok yükseköğretim kurumlarının akademik teamülleri çerçevesinde hazırlanmaktadır. Yükseköğretim kurumları kendi akademik gelenekleri içinde birtakım çözümler üretmiş olsalar da bu teamüllerin temel motivasyonu mevzuat olmaktadır. Dolayısıyla sanatın akademik bilimsellik kurmaya çalıştığı bağ biçimsel bir düzeyde kalmaktadır. Bu durumun temel sebeplerinden biri birbirlerinden farklı ilke, yöntem ve malzemelerle ürün ortaya koyan sanat disiplinlerinin ontolojik olarak birbirlerinden farklı olmaları ve bu sebeple akademik bilimsellik ve sanat arasında kurulan genel çerçevelere uygunluk sağlayamamalarıdır.

Öyle ki sinema alanı düşünüldüğünde, kurmaca ve belgesel film yapım ilkeleri birbirinden farklılaşmakta ve eser odaklı tez hazırlama prosedürü aynı sanat disiplini içinde dahi değişebilmektedir. Film yapma pratiği diğer tüm sanatlardan icra/uygulama bakımından farklı işlemektedir. Tüm sanat disiplinleri: plastik sanatlar, dans, müzik, edebiyat ve hatta tiyatro, üniversite çatısını bir atölye haline getirebilir. Bu sanat disiplinlerinde eser tasarlamak, icra etmek, uygulamak aynı mekânda gerçekleşebilir. Sinema sanatçısının ise sanatını uygulayabilmesi için üniversite çatısının dışına çıkması gerekmektedir. Bu temel zorunluluk

yükseköğretimde sinema eğitimini icrasından koparan önemli bir sebep olmuştur. Bu sorunu aşmak için akademik düzeyde yapılan çalışmalar da sınırlı kalmıştır.

Köklü sanat okullarımız eser/uygulama odaklı sinema eğitimini lisans düzeyinde önemsiyor olmakla birlikte, güzel sanat enstitülerine bağlı anasanat dalları da dâhil olmak üzere, çoğu yüksek lisans ve sanatta yeterlik programı eser odaklı tez kabul etmemektedir. Dünyada ise tersi bir anlayış vardır (bknz: Tablo 2). Diğer taraftan bu enstitülerde sinema alanı dışında diğer tüm anasanat dalları için eser odaklı tez çalışmaları teşvik edilmektedir. Sosyal bilimler enstitüleri bünyesinde yer alan ve anabilim dalı olarak kurulan ‘radyo, televizyon ve sinema’ programları ise sinemayı bir sanat olmaktan ziyade disiplinlerarası araştırma alanı olarak görme eğilimindedirler. Bu durumun bir sonucu olarak sinema akademisyenleri de film yapma pratiğinden kopmaktadır. Eser odaklı tezler, biçim ve içerik bakımından düzeyli film projeleri üretilen önemli bir platform olarak işlev görebilir. Öğrencilerle birlikte geliştirilen film projeleri akademisyeni de sinema pratiği içinde tutmaktadır.

Eser odaklı tez çalışmalarıyla ilgili sorunlar sinema eğitimi sisteminin sadece bir yüzüdür. Bütün bu sorunlarla ilgili detaylı akademik çalışmalara ihtiyaç olduğu görülüyor. Üniversitelerde lisansüstü düzeyde sinema eğitimi veren programların, disiplinlerarası teorik tez çalışmalarının yanında eser odaklı tez çalışmalarına da olanak verecek düzenlemeler yapmaları gerekir. Unutmamak gerekir ki sinema her şeyden önce bir sanattır.

KAYNAKÇA

AKYÜREK, Feridun (2008). Senaryo Yazarı Olmak, Senaryo Yazmak, İstanbul: MediaCat Kitapları.

ANDREW, Dudley (2010). Büyük Sinema Kuramları, (Çev: Zahit Atam), İstanbul: Doruk Yayıncılık.

ARİSTOTELES (2012). Nikomakhos’a Etik, (Çev: Saffet Babür), Ankara: BilgeSu Yayıncılık.

ASLANYÜREK, Semir (2004). Senaryo Kuramı, İstanbul: Pan Yayıncılık.

- ASLANYÜREK, Semir (2012). Tarkovski'den Sinema Dersleri, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- BALTACI, Ali (2019). “Nitel Araştırma Süreci: Nitel Bir Araştırma Nasıl Yapılır?”, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (2) s. 368-388.
- BAŞOL, Öktem (2010). Senaryo Yazım Teknikleri ve Film Örnekleri, İstanbul: Pana Film Yayınları.
- BENJAMİN, Walter (2002). Pasajlar, (Çev: Ahmet Cemal), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- CHATMAN, Seymour (2009). Öykü ve Söylem: Filmde ve Kurmacada Anlatı Yapısı, (Çev: Özgür Yaren), Ankara: De ki Basım Yayım.
- CHION, Michel (2003). Bir Senaryo Yazmak, (Çev: Nedret Tanyolaç Öztokat), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- ÇEPNİ, Salih ve ORMANCI, Ümmühan (2018). “Doktora Öğrencilerinin Nitel Araştırma Yapmaya Yönelik Kaygıları”, Kastamonu Eğitim Dergisi, 26 (3), s. 875-886.
- DAY, Robert A. (2000). Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayınlanır, (Çev: Gülay Aşkar Altay), Ankara: Tübitak.
- DMYTRYK, Edward ve DMYTRYK, Jean Porter (2011). Sinemada Yönetmenlik, Oyunculuk, Kurgu. (Çev: İbrahim Şener), İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Dokuz Eylül Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği (2016), TC Resmî Gazete, 29802, 15.08.2016.
- ECO, Umberto (2018). Tez Nasıl Yazılır, (Çev: Betül Parlak), İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- FIELD, Syd (2013). Senaryo Yazımının Temelleri, (Çev: Şerif Erol), İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- FOUCAULT, Michel (2011). Özne ve İktidar, (Çev: Ferda Keskin), İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- FRAMPTON, Daniel (2013). Filmozofi, (Çev: Cem Soydemir), İstanbul: Metis Yayınları.
- GLYNNE, Andy (2011). Belgeseller Nasıl Yapılır Nasıl Dağıtılır, (Çev: Zeynep Mertoğlu Oğur, ve Nalan Işık Çeper), İstanbul: Kalkedon Yayıncılık.
- GÖKER, Göksel ve KESKİN, Savaş (2015). “Yabancı ve Mekânsal Ayırışma: ‘District 9’ Filminde Heterotopik Mekân ve İleri Marjinallik”, Akademik Bakış Dergisi, 52, s. 428-453.
- Hacettepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği (2016), TC Resmî Gazete, 29900, 26.11.2016.
- INDICK, William (2011). Senaryo Yazarları İçin Psikoloji, (Çev: Ertan Yılmaz, ve Yeliz Karaaslan), İstanbul: Agora Kitaplığı.
- KARASAR, Niyazi (2019). “Eğitimde Yenileştirme Yaklaşımları ve Araştırma Eğitimi”, Ankara University Journal of Faculty of Education Sciences, 15, s. 260-264.
- KARASAR, Niyazi (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- KARASAR, Niyazi (2020). İstanbul, Araştırmalarda Rapor Hazırlama, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- KOÇAK, Abdullah ve ARUN, Özgür (2013). “İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu”, Selçuk İletişim, 4 (3), s. 21-28.
- KRACAUER, Siegfried (2011). Caligari'den Hitler'e Alman Sinemasının Psikoloji Tarihi, (Çev: Ertan Yılmaz), Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Marmara Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği (2017), TC Resmî Gazete, 30201, 05.10.2017.
- McKEE, Robert (2011). Öykü: Senaryo Yazımının Özü, Yapısı, Tarzı ve İlkeleri, (Çev: Nuray Yılmaz; Ertan Yılmaz; Fatih Kınalı), İstanbul: Plato Film Yayınları.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği (2017),
TC Resmî Gazete, 30140, 31.07.2017.

OKAN AKIN, Nalan (2017). “Görsel Sanatlar Eğitiminde Bilimsel Araştırma Yöntemleri Dersi ve Makale Yazma Süreci”, Fine Arts, 12 (3), s. 199-204.

PADEM, Hüseyin; GÖKSU, Ali; KONAKLI, Zafer (2012). Araştırma Yöntemleri, Sarajevo: International Burch University Publication.

SUBAŞI, Münevver, ve OKUMUŞ, Kübra (2017). “Bir Araştırma Yöntemi Olarak Durum Çalışması”, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21 (2), s. 419-426.

ŞAHİN, Yasin (2017). “Michel Foucault’da Söylem Analizi”, Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi, 3 (6) , s. 119-135.

TARKOVSKİ, Andrey (2008). Mühürlenmiş Zaman, (Çev: Füsun Ant), İstanbul: Agora Kitaplığı.

TUNALI, İsmail (1998). Estetik, İstanbul: Remzi Kitabevi.

VERTOV, Dziga (2007). Sine-Göz, (Çev: Ahmet Ergenç), İstanbul: Agora Kitaplığı.

WOLLEN, Peter (2004). Sinemada Göstergeler ve Anlam, (Çev: Zafer Aracagök ve Bülent Doğan), İstanbul: Metis Yayınları.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.